

Yttrande SOU 2021:77
2022-02-14

KULTURDEPARTEMENTET
103 33 Stockholm

Remissvar på SOU 2021:77 Från kris till kraft – Återstart för kulturen

Riksföreningen Biograferna (läs Riksföreningen) avger här sitt remissvar på SOU 2021:77.
En närmare presentation av Riksföreningen ges i slutet av remissvaret.

Här följer en kort sammanfattning av våra synpunkter.

Riksföreningen Biograferna

· avvisar förslaget om en kulturcheck.

Vi föreslår i stället stöd för publikincitament anpassat till olika kultursektorerens förutsättningar såsom marknadsföring, prisincitament och målgruppsanpassning. För filmbranschen skulle det bland annat kunna innebära ett utvecklingsstöd till det nyetablerade BioPasset.

· stödjer förslaget om att införa s.k. filmproduktionsincitament till svensk film och TV-produktion.

· välkomnar en färdplan för att utveckla en framtida filmpolitik.

· stödjer förslaget om att vidareutveckla och stärka kultursamverkansmodellen.

Vi vill här betona biografen i det lokala som en strategisk kulturresurs. Vi föreslår att man närmare tittar på vilken roll IOP kan spela för att utveckla varaktiga samarbeten mellan offentliga aktörer (t.ex. bibliotek) och idéburna/semikommersiella (t.ex. biografer)

· Föreslår en enhetlig moms över hela kulturområdet, där biograferna inte längre utgör ett undantag.

· Vi föreslår att lyfta frågan om s.k. hold-backtider i färdplanen för en framtida filmpolitik.

· Stödjer förslaget om att utreda möjligheterna för att etablera en kulturstiftelse.

BAKGRUND

Landets biografägare har drabbats hårt under de år som pandemin präglat samhället. Trots att det aldrig varit frågan om en total lock down så har kombinationen av tidvis mycket hårda restriktioner och en oro att smitta/bli smittad gjort att de flesta biografer helt nödgats lägga ner sin verksamhet eller fått köra på sparlåga. Det stöd som biografägare haft tillgång till i form av permitteringsstöd och stöd för intäktsbortfall har varit helt nödvändiga för överlevnad, oavsett storlek och driftsform.

När pandemin väl släpper sitt grepp om samhälle och medborgare så lär förutsättningarna vara annorlunda, för såväl kulturliv som för biografnäring. Digitala vanor har etablerats ordentligt under pandemin, via zoom-möten och streamingtjänster. Det är bekvämt och tidsbesparande. Det kultur- och film-liv som sker hemifrån framför skärm har fått ett enormt försprång under pandemin framför det fysiska offentliga kulturlivet. Det vill säga det kulturliv som utredningen *Från kris till kraft* främst åsyftar.

För att få en ordentlig återstart för det fysiska offentliga kulturlivet krävs insatser på väldigt många områden. Utredningen Återstart för kulturen har fått ett brett uppdrag. Målet är inte bara kulturens återstart utan även att skapa förutsättningar för ett starkt och långsiktigt hållbart kulturliv. Riksföreningen välkomnar den ansatsen. Vi instämmer i bedömningen att det behövs extra offentliga insatser minst ett par år framåt för att säkerställa infrastruktur och vidareutveckling.

De utmaningar som våra medlemsbiografer nu står inför kan sammanfattas som följer:

Tillgång på film och kommersiella villkor

Under pandemin har premiärer flyttats fram på obestämd tid, samtidigt har globala streamingplattformar flyttat fram sina positioner. Det kommer att finnas ett stort behov av att nya filmer får biograflansering och då helst exklusivt. Biografer är även beroende av en starkt svensk filmproduktion men även att det finns bra villkor som underlättar kommersiell biografdrift och biograflansering. Till skillnad från andra kulturområden så är biografen mycket beroende av biljettintäkter.

Personal och medarbetare

Personal har permitterats och medarbetare som arbetat ideellt har slutat under pandemin. Det kommer att finnas ett stort behov av att nyrekrytera personal och medarbetare. Med det följer utbildningsinsatser men även anpassning och nytänkande i hur verksamheter kan utvecklas vidare.

Var kommer publiken ta vägen?

Det råder en osäkerhet om vart biopubliken kommer att ta vägen efter pandemin. Vanan att sitta hemma och ta del av ett färskt och kvalitativt filmutbud har stärkts. För att vinna tillbaka publiken så måste biograferna satsa på en ordentlig visningskvalitet men också utveckla sammanhang där filmupplevelsen på bio stärks och får en annan kvalitet än som kan visas på skärm hemmavid.

Biografen i det offentliga rummet

Det fysiska offentliga rummet, tillgängligt för alla, måste stärkas och utvecklas. I takt med en ökad virtualisering riskerar det offentliga rummet att avfolkas. Det underminerar infrastrukturen för kultur och demokrati. Vi ser biografen som en strategisk aktör i det offentliga rummet, på samma sätt som folkbiblioteket. Det måste skapas incitament för att utveckla samarbete med strategiska aktörer i det lokala, men även stimulera till nyetablering på orter och i kommuner där biografer saknas. Allt för att stärka och utveckla det fysiska offentliga rummet, särskilt i det lokala sammanhanget.

Synpunkter utifrån utredningen förslag:

De synpunkter/kommentarer som Riksföreningen här framför är relaterade till våra medlemsbiografers intressen och perspektiv och utifrån dessa ovanstående utmaningar.

Kulturcheckar

Utredningen föreslår att staten skall dela ut kulturcheckar till varje person över 18 år, motsvarande 585 mnkr under 2022. Checkarna är tänkt att utnyttjas för fysiska besök till exempel på en biograf.

Syftet med förslaget är att det skall ge en skjuts för kulturens återstart, utgöra ett verktyg i marknadsföringen och bidra till ett breddat deltagande. Vi instämmer med syftet men vi tror att effekten blir kortvarig. Riksföreningen efterlyser stöd till publikincitament ~~som kan ge långsiktiga effekter och~~ som är specifikt anpassade till olika kultursektorer förutsättningar. Därför avvisar vi förslaget.

Biografbranschen skiljer sig från många andra kultursektorer. Den är väldigt beroende av biljettintäkter och är i hög grad repertoardriven. Den har även en annan momssats än övriga kultursektorer. Under 2021 så har filmbranschen enat sig om och sjösatt det så kallade BioPasset, efter dansk förlaga och med stöd från Filminstitutet. Vi ser att en del av det föreslagna stödet skulle kunna gå till att vidareutveckla BioPasset, vars syfte är att berika filmutbudet och stärka besöken på landet biografer. Andra delar av det föreslagna stödet föreslår vi går till ideella/semikommersiella kulturaktörer för att stödja deras insatser vad gäller marknadsföring, prisincitament och målgruppsanpassning.

Filmproduktionsincitament

Riksföreningen välkomnar utredningens förslag om att avsätta 300 mnkr i incitament till svensk film och tv-produktion. Filmbranschen har länge efterfrågat detta. Våra medlemsbiografer kan dra fördel av detta på två sätt; Dels för att det kommer att stimulera svensk filmproduktion som i sin tur kan få avtryck på biografgåendet. Dels för att filminspelningar kan komma att lokaliseras på många platser runt om i landet, vilket i sin tur skapar ett stort publikt filmintresse lokalt för filmen. Något som kan komma många biografer till godo, inte minst vid filmens lokala biografansering.

Kulturpolitikens inriktning och kultursamverkan

Riksföreningen välkomnar förslaget att vidareutveckla och stärka kultursamverkansmodellen, där bl.a. behovet av att stärka regioner med svag regional infrastruktur lyfts fram. Riksföreningen önskar även att man i kultursamverkansmodellen ser biografen som en resurs i det lokala så att den kan bidra till att utveckla och stärka det fysiska offentliga rummet. Där kan biografen spela en strategisk roll i varje kommun, liksom folkbiblioteket. Vi föreslår att man särskilt tittar på vilken roll Ideellt offentligt partnerskap (IOP) här skulle kunna ha. IOP syftar till att stimulera varaktiga samarbeten mellan offentliga aktörer (till exempel bibliotek) och idéburna (till exempel biografer).

Nästan all statistik för kulturverksamhet, inklusive filmen, är numera samlad i Myndigheten för kulturanalys. Landets bibliotek utgör dock ett undantag. Där är det Kungliga biblioteket som samlar in statistiken. Även som lokal kulturinstitution utmärker sig biblioteken då den omfattas av en egen lag som garanterar att det skall finnas minst ett folkbibliotek i varje kommun. Den största posten i kommunernas kulturbudgetar är bibliotek. Biografen har mycket gemensamt med biblioteket, man delar även liknande utmaningar inför framtiden. För att citera:

Folkbiblioteket och biografen har så pass unika positioner i det lokala att det är svårt att hitta några jämbördiga aktörer. De gemensamma nämnarna är många och viktiga. Det är frågan om flera nyckelfaktorer eller kvaliteter som förenar och kan samverka:

- De är en *del av den offentliga miljön* och vänder sig till alla kommunens medborgare, men även till nyanlända och flyktingar, till besökare och turister från andra kommuner.
- De är tunga *idéburna kulturverksamheter* – idén om ordets/litteraturens betydelse (biblioteket) och idén om bildens/filmens betydelse (biografen)
- De är *kompletterande verksamheter* och blir just därför slagkraftigare för att kunna nå ut. Biografen har sina rötter i en nöjeskultur, biblioteket i en bildningskultur. Däremellan finns det en mängd kopplingar som skulle kunna förstärkas och förädlas.
- De öppnar upp för *regelbundna och allomfattande verksamheter*.
- De förutsätter *inget medlemskap* eller att man som besökare måste ingå i en specifik målgrupp.
- De står båda inför en *gemensam digital utmaning* som såväl hotar som skapar möjligheter för den fysiska plats som grundar deras existens.
- De finns *över hela riket* och kan *mångfaldigas*, i synnerhet om man börjar agera i ett samarbete.¹

Inte bara biblioteket och biografen kan vinna på att utveckla ett genomtänkt strukturerat samarbete. Det skulle även stärka det lokala kulturlivet och andra kulturaktörer. Till det behövs kunskap, inriktning, ambitioner, resurser och exempel. Här kan en utvecklad kultursamverkansmodell spela en roll.

Det nationella återstart- och utvecklingsstöd som föreslås och som Kulturrådet administrerar (215 mnkr för 2022 - 2023) bör även komma biografnäringen till godo då man söker samarbete med exempelvis bibliotek. Detta bör ligga i linje med det som utredningen vill att förstärkningen skall användas till, bland annat att *”skapa samarbeten mellan offentliga kulturinstitutioner, det fria kulturlivet och ideella aktörer”* (s. 230).

Den förstärkning för utveckling och återstart inom kultursamverkansmodellen som föreslås (100 mnkr för 2022 – 2023) bör även komma biograferna till godo när man till exempel vill nå och engagera barn och ungdomar. Detta ligger även i linje med utredningens ambitioner om att *”initiera insatser för att bredda deltagandet och riva hinder som bidrar till snedrekrytering i kulturlivet”* (s.232)

Färdplan för den svenska filmpolitiken

Riksföreningen välkomnar utredningens förslag att ta fram en färdplan för den framtida filmpolitiken. Förutsättningarna har ändrats sedan filmpolitiken blev helstatlig. Streamingplattformarna har fått en betydligt större roll i filmproduktion, dess finansiering och för filmkonsumtionen. Nya digitala vanor har utvecklats under pandemin som även lär prägla biogåendet framöver.

Hold-baktider och globala strömningstjänster

Den stora utmaningen för biografnäringen i framtiden är att i någon mening skapa exklusivitet för det filmutbud som visas på biograferna, det gäller inte minst för mindre biografier. Traditionellt har det åstadkommit genom s.k. hold-baktider, d.v.s. frivilliga överenskommelser mellan biografägare och filmers upphovsrättsinnehavare (företrädare av distributörer). En hold-back tid innebär att det skall gå

¹ Gillegård, Lars (2021), Biografer och bibliotek i förening – tankar och idéer kring mötesplatser, upplevelser och makt, Stockholm, Våra Gårdar

en tid mellan en films biografpremiär och dess visning i andra plattformar. I det tidigare filmavtalet var hold-backtider reglerat då det gällde svenskproducerade filmer.

Det finns en fördel med att hold-backtider bygger på frivilliga överenskommelser, från film till film; dels för att vissa filmer kan fungera bättre på andra visningsplattformar än på biograf, dels för att utbudet av film som kan visas på biografier är så mycket större än vad biografers repertoarkapacitet tillåter. Den kunskapen är något som nationella distributörer och biografägare som bara har fokus på den nationella biografmarknaden är väl förtrogna med.

I och med att globala streamingplattformar fått ett så stort genomslag på global filmproduktion så kommer detta ha en betydelse på även nationell filmproduktion. Det är något som nu fått genomslag i svensk lag (möjliggjort genom EUs AV-direktiv). Där fastslås det att minst 30 % av en tjänsteleverantörs katalog skall utgöras av program av europeiskt ursprung. Det är positivt. Men de globala streamingplattformarna kommer även att ha inflytande på filmdistributionen. Det finns en risk, särskilt nu efter pandemin, att en stor del av nyproducerad film från dessa globala företag hamnar direkt på streaming, oaktat om dessa filmer har potential att visas på biograf eller inte. Därför måste denna fråga lyftas i kommande färdplan för en ny filmpolitik.

I Frankrike har man haft en hold backtid på 36 månader (från en films biopremiär till att den kan strömmas digitalt). Nu har man genom ett avtal med Netflix fått ner tiden till 15 månader mot en prislapp på 2 miljarder svenska kronor, som skall gå till fransk film- och tv-produktion. Finansieringsavtal med flera globala strömningstjänster väntas följa.

Momsfrågan, kulturarv samt barn och unga

Den nuvarande helstatliga filmpolitiken är beroende av momsintäkter från biografbesök. Om dessa börjar fluktuera/försämras så påverkas finansieringen. Riksföreningen föreslår att det införs en enhetlig moms över hela kulturområdet, där biograferna inte längre utgör ett undantag.

Riksföreningen stödjer utredningens förslag att man bör se över förutsättningarna till måluppfyllelse vad gäller till exempel kulturarvet och barn och unga.

Breddad finansiering och kulturstiftelser

Riksföreningen stödjer förslaget att regeringen skall utreda möjligheterna att etablera en kulturstiftelse där statliga medel kan matchas med privata. Vi ser möjligheter med ett sådant förslag då det skulle stärka mångfalden av finansiering för olika utvecklingsåtgärder. Det skulle även kunna bidra till att finansiellt motprestera olika stöd på kommunal, regional och riksnivå.

För Riksföreningen Biograferna

Lars Gillegård, ordförande

Riksföreningen Biograferna är en ideell intresseförening bestående av mindre och medelstora biografägare runt om i landet. Riksföreningen startade 2013, delvis som ett svar på den monopolisering av biografmarknaden som skett de senaste åren. Medlemsantalet uppgår till 100 biografägare som förestår 250 föreningsdrivna, privata och kommunalt drivna biografier. Många av medlemmarna är knutna till Bygdegårdarnas Riksförbund, Folkets Hus och Parker, Riksföreningen Folkets Bio samt Riksföreningen Våra Gårdar. Riksföreningen innefattar även biografägare utanför dessa riksorganisationer.